

Skjøtselsplan for verdifullt kulturlandskap på Øvre Gunleiksrud, Tessungdalen, Tinn

Sigve Reiso

Ekstrakt

BioFokus har utarbeidet en skjøtelsesplan for gården Øvre Gunleiksrud i Tessungdalen nordvest i Tinn kommune. Gården har flere naturkvaliteter av kulturbetingede naturtyper i aktiv bruk. Dette omfatter slåttenger, naturbeitemarker, hagemark og beiteskog. Denne rapporten beskriver vegetasjon og de biologiske kvalitetene, samt foreslår skjøtsel for videre ivaretagelse av disse. Det er totalt avgrenset 6 naturtyper der fire har fått verdien viktig (B) og to svært viktig (A). Innenfor disse er det funnet flere kulturbetingede signal- og rødlistede arter.

Nøkkelord

Kulturlandskap
Slåttemark
Naturbeitemark
Beiteskog
Skjøtsel
Tinn
Telemark

Omslag

FORSIDEBILDER SIGVE REISO
Øvre: Hvitkurle
Midtre: Slåtteng
Nedre: Hestebeite

LAYOUT
Blindheim Grafisk

ISSN: 1504-6370

ISBN: 978-82-8209-161-9

Biofokus-rapport 2011-25

Tittel

Skjøtelsesplan for verdifullt kulturlandskap på
Øvre Gunleiksrud, Tessungdalen, Tinn.

Forfatter

Sigve Reiso

Dato

01.06.2011

Antall sider

24 sider

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder denne rapporten "levende" linker.

Oppdragsgiver(e)

BioFokus

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig.

Andre BioFokus rapporter kan lastes ned fra:
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadallèen 21, 0349 OSLO

Telefon 2295 8598

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Sammendrag

BioFokus ved Sigve Reiso har på eget initiativ utarbeidet en skjøtselsplan for gården Øvre Gunleiksrud øverst i Tessungdalen nordvest i Tinn kommune. Undertegnede med samboer er også grunneier og drifter av gården. Gården har flere naturkvaliteter av kulturbetingede naturtyper i aktiv bruk. Dette omfatter slåttenger, naturbeitemarker, hagemark og beiteskog. Denne rapporten beskriver vegetasjon og de biologiske kvalitetene, samt foreslår skjøtsel for videre ivaretagelse av disse. Det er totalt avgrenset 6 naturtyper der fire har fått verdien viktig (B) og to svært viktig (A). Innenfor disse er det funnet flere kulturbetingede signal- og rødlistede arter.

Bakkesøte i beitemark fra sone 2. Foto: Sigve Reiso

Innhold

1	INNLEDNING	5
1.1	BAKGRUNN, NÅVÆRENDE OG TIDLIGERE BRUK.	6
2	VEGETASJON OG ARTSMANGFOLD	10
3	SKJØTSELSPLAN	11
3.1	HOVEDMÅL FOR EIENDOMMEN	12
3.2	PLAN OG BESKRIVELSER AV DE ULIKE NATURTYPENE.....	13
3.2.1	<i>Sone 1 – Gunleiksrud N, Østre Slåtteng, svært viktig (A).</i>	13
3.2.1.1	Naturtypebeskrivelse.....	13
3.2.1.2	Målsetning	14
3.2.1.3	Tilstandsmålarter.....	14
3.2.1.4	Mål for bekjempelse av problemarter	14
3.2.1.5	Trusler.....	14
3.2.1.6	Tiltak.....	14
3.2.2	<i>Sone 2 – Gunleiksrud N, naturbeite-hagemark, svært viktig (A)</i>	15
3.2.2.1	Naturtypebeskrivelse.....	15
3.2.2.2	Målsetning	16
3.2.2.3	Tilstandsmålarter.....	16
3.2.2.4	Mål for bekjempelse av problemarter	16
3.2.2.5	Trusler.....	16
3.2.2.6	Tiltak.....	16
3.2.3	<i>Sone 3 – Gunleiksrud N, Nordre Slåtteng, viktig (B).</i>	17
3.2.3.1	Naturtypebeskrivelse.....	17
3.2.3.2	Målsetning	17
3.2.3.3	Tilstandsmålarter.....	18
3.2.3.4	Mål for bekjempelse av problemarter	18
3.2.3.5	Trusler.....	18
3.2.3.6	Tiltak.....	18
3.2.4	<i>Sone 4 – Gunleiksrud N, beitemark S, viktig (B)</i>	19
3.2.4.1	Naturtypebeskrivelse.....	19
3.2.4.2	Målsetning	19
3.2.4.3	Tilstandsmålarter.....	19
3.2.4.4	Mål for bekjempelse av problemarter	19
3.2.4.5	Trusler.....	19
3.2.4.6	Tiltak.....	19
3.2.5	<i>Sone 5 – Gunleiksrud N, beitemark V, viktig (B)</i>	20
3.2.5.1	Naturtypebeskrivelse.....	20
3.2.5.2	Målsetning	21
3.2.5.3	Tilstandsmålarter.....	21
3.2.5.4	Mål for bekjempelse av problemarter	21
3.2.5.5	Trusler.....	21
3.2.5.6	Tiltak.....	21
3.2.6	<i>Sone 2 – Gunleiksrud NV, beiteskog, viktig (B)</i>	22
3.2.6.1	Naturtypebeskrivelse.....	22
3.2.6.2	Målsetning	22
3.2.6.3	Tilstandsmålarter.....	23
3.2.6.4	Mål for bekjempelse av problemarter	23
3.2.6.5	Trusler.....	23
3.2.6.6	Tiltak.....	23
4	OPPFØLGING	24

1 Innledning

BioFokus ved Sigve Reiso (både forfatter og grunneier) har på eget initiativ utarbeidet en skjøtelsesplan for gården Øvre Gunleiksrud (50/3) i Tinn kommune. Planen har kommet i stand i forbindelse med søknad av handlingsplanmidler for slåttemarka på gården sommeren 2011. Også andre kulturbetingede naturtyper på eiendommer er inkludert for å danne en mest mulig komplett skjøtelsesplan over gårdens kulturmarksareal som har naturtypeverdi og som er underlagt skjøtsel.

1.1 Beliggenhet og naturgrunnlag

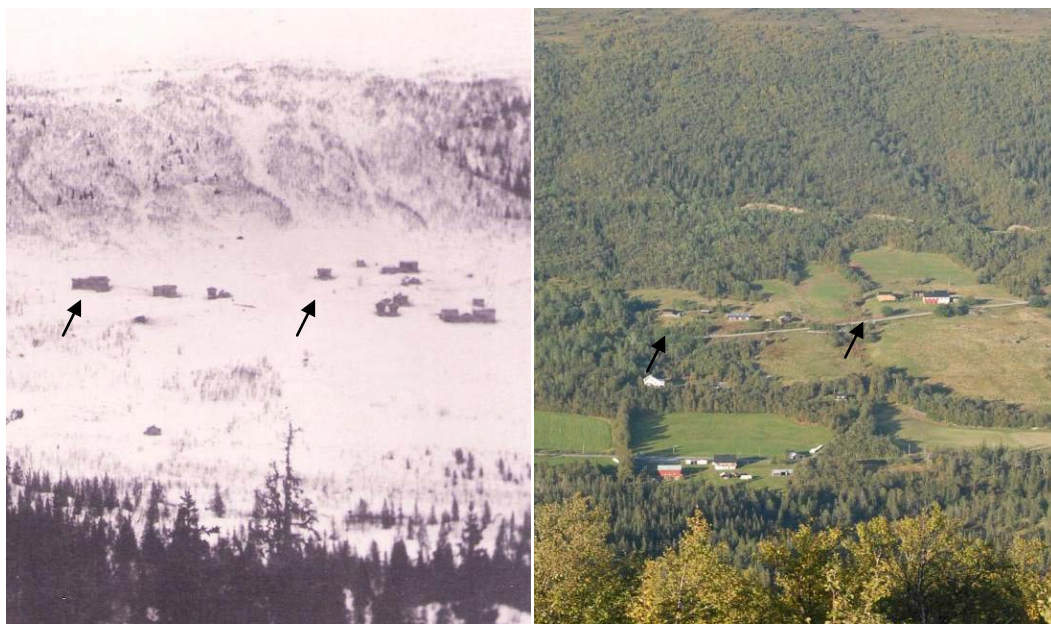
Gården Øvre Gunleiksrud ligger i Gunleiksrudgrenda øverst i Tessungdalen nordvest i Tinn kommune (fig 1). Gården ligger sørvendt mellom ca. 800 og 850 m.o.h. Innmarka rundt gården består stort sett av bratte sørvendte bakker, med enkelte flatere platåer. Ca 20 daa er pr i dag åpent engareal, og ca 10 daa er tidligere åpent beiteareal (1960-tallet, fremdeles gressdominert i feltsjiktet), som i dag er tilgrodd med yngre løvskog (mest bjørk, selje og osp). Eiendommen ligger på et tykt morenedekke, som dekker store deler av lisidene i dalen. Flere steder har små bekker skåret seg ned i løsmassene og dannet små raviner ned dalsiden. Dette gir en viss småskala variasjon i topografi og fuktighetsforhold. Berggrunnen i området er dominert av lett forvitterlig gabbro, som danner grunnlag for en rik og frodig karplanteflora der anriket grunnvann kommer opp i dagen. Også løsmassene har baserike komponenter som stedvis danner grunnlag for en rik tørrbakkeflora.

Beliggenhet av omtalt kulturmark på Øvre Gunleiksrud øverst i Tessungdalen (svart linje).

1.2 Bakgrunn, nåværende og tidligere bruk.

I desember 2005 overtok undertegnede og samboer Jenny Fossum Grønn gården Øvre Gunleiksrud i Tessungdalen. Innmarka hadde på det tidspunktet ligget brakk i flere år. Regelmessig slått eller beite hadde vært fraværende siden 1980-tallet. Ved overtagelse i 2005 bar området preg av gjengroing, særlig gjaldt dette friske marktyper (fuktige bekkesøkk og flatere partier) og kantområder mot omkringliggende skog. På veldrenerte, bratte kantareal og tørre partier fantes fremdeles rester av artsrike naturenger med en rekke kulturbetingede planter. Friske marktyper med dypere jordsmonn bar mer preg av gjødsling og stedvis oppdyrking. Gården har fra før rundt år 1900 hatt en tradisjonell drift typisk for fjellgårder i regionen, basert på seterdrift med kyr (4-5 telemarkskyr), samt dyrking av bl.a. bygg og poteter. Det har mest sannsynlig også i tidligere tider vært noe sau eller geit på gården, sammen med en arbeidshest. På denne tiden var store arealer i liene over gården åpen engmark, trolig utslått og beiteareal. Gamle bilder, rester av steingjerder og rydningsrøyser i skogen omkring vitner om dette. Fra 1900 til 1960-tallet hadde gården fremdeles tradisjonell drift, men drifta ble gradvis intensivert og mye av de perifere beitene og utslåttarealene grodde til med skog (se bilder).

Grenda fotografert med hundre års mellomrom i hhv ca. 1910 og 2008. Bildet illustrerer godt hvordan tidligere åpent kulturlandskap har grodd igjen med skog.

Ved den tradisjonelle driften ble slåttengene på gården vanligvis høstet fra midten av juli til ut i august, utslåtter trolig enda senere på høsten. Som følge av den korte sesongen ble engene høyst sannsynlig spart for beitedyr på forsommeren før buskapen dro til fjells, men de ble etterbeitet ved hjemkomst i september. Noe areal var også åpen beitemark for bl.a. hest, som gikk hjemme store deler av sommeren, samt til forsommerbeite for kyr og smådyr før de dro til fjells.

Ut på 1970-80 tallet ble den tradisjonelle driften lagt ned og engarealene leid ut til aktive bønder i bygda. I denne perioden ble jordene mer intensivt drevet til høyproduksjon og delvis gjødslet. Tidvis ble også engene leid ut til sauebeite. Denne driften holdt slåttengene åpne, mens de tidligere åpne beitearealene rundt grodde til med skog.

Ved vår overtagelse i 2006 ble det søkt og innvilget SMIL-midler fra kommunen til å starte restaureringen av kulturmarka. Restaureringsprosjektet besto bl.a. av tre/krattrydding, tuefjerning, restaureringsslåtter, inngjerding til beite og fristilling av gamle kulturminner. Restaureringen ble fokusert til de mest artsrike arealene av eiendommen der areal med rester av artsrik slåttemarkflora ble slått og arealer med kulturreng samt rester av naturbeitemark ble beitet av hhv. islandshester, geiter og sauer samtidig med rydding av skog. Geitene (7-8 stk) og sauene (4-6 stk) har gått ute fra juni til oktober og i hovedsak beitet tidligere natureng- og hagemarksareal og er til god hjelp når det gjelder å holde ugress og løvoppslag nede i restaureringsfasen. De er også satt til stripebeiting av åpne engareal med mye gjengroingsarter, der de bl.a. beiter effektivt på arter som høymole, geiterams, mjødurt, tyrihjel, firkantperikum, div bregner og lyng. Hestene (rundt 20 stk) har beitet engareal som ikke blir slått og omkringliggende skog i to til tre uker i august. Nedbeitingen har vært svært god til tross for sent påslepp og tråkkskadene begrensede som følge av kort beiteperiode. Islandshestene er nøysomme og beiter godt ned det meste av urter og gress, men mindre av løvoppslag og de vanlige gjengroingsartene firkantperikum og geiterams. Løv og sistnevnte urter foretrekkes derimot som nevnt av geitene. Etter slått slippes også dyra inn til etterbeite på disse arealene. Det er også forsøkt sambeite med hest og småfe, noe som ga spesielt god nedbeiting.

Etter to år med restaurering ble deler av eiendommen i 2008 beskrevet som naturtype (slåttemark) av høyeste verdi, svært viktig (A) i forbindelse med oppdatering av naturtypekartet i kommunen. Naturtypedatane er ikke pr i dag (sommer 2011) lagt ut på naturbase, men er overlevert fylkesmannen i Telemark. Registrert areal fra 2008 omfatter 20 daa og er en mosaikk av artsrike engareal som hevdes både som slåttemark og beitemark. I denne rapporten er et større areal inkludert som naturtyper og delt opp i flere ulike naturtyper etter bruk og skjøtsel pr. 2011.

En av flere faste overvåkingspunkter, her fra artsrikt parti i slåttenga i sone 1. Foto: Sigve Reiso

Østre slåtteng (sone1) avbildet i 2006 før restaurering og i 2009 etter krattrydding og tre år med slått inkludert etterbeite.

Flyfoto fra 1961 (øverst) og 2008 (nederst) viser hvordan de tidligere åpne kantarealene har grodd igjen (eksempel ved orange pil). Bildet viser også tidligere felt med oppdyrket areal.

2 Vegetasjon og arts mangfold

Innmarka rundt gården består som nevnt stort sett av bratte sørvendte bakker, med enkelte flattere platåer og bekkesøkk. De nedre delene av engene (som ikke er inkludert som naturtype), som bærer mest preg av oppdyrking og gjødsling, er i hovedsak dominert av frisk næringsrik gammeleng (G14). Arter som sølvbunke, engsyre, skogstorkenebb, geitrams, skogsnelle, engsoleie, rød jonsokblom, stemorsblom, firkantperikum, stormaure og kveke er vanlige. Mer artsrike engrester finnes i hovedsak i øvre deler av lisidene og på små lysninger i bjørkeskogen omkring. Frisk fattigeng (G4) i mosaikk med middels baserik eng (G8) dominerer, med varierende innslag av frisk næringsrik eng (G13) og flekkvis også finnskjegg-eng (G5). Typisk for engene er 15-25 arter pr kvadratmeter. Karakteristiske kulturmarksarter på de mest artsrike delene av enga er prestekrage, engkvein, fjelltimotei, engsyre, vårpengeurt, skjermesveve, blåklokke, ryllik, småengkall, gulaks, sumpmaure, engsmelle, småsmelle, kattedot, småsyre, fjellmarikåpe, jonsokkoll, rødkløver, hvitkløver, tiriltunge, stemorsblom, rødsveve, engfiol, harerug, sauesvingel, rødknapp, engfrytle, kjerteløyentrøst, finnskjegg, firkantperikum og hårsveve. På mer baserike areal inngår også flekkgriseøre, bakkesøte, flekkmure, håndmarinøkkel (NT), dunkjempe, marinøkkel, fjellmarinøkkel og bakkestjerne. Stedvis står også orkideer som skogmarihånd, brudespore og hvitkurle (NT), samt den mindre vanlige storeengkall. Søterot står spredt i beitepåvirket omkringliggende løvskog. På friskere areal dominerer skogstorkenebb, rød jonsokblom, engsoleie, sumphaukeskjegg, hvitbladtistel, sølvbunke, firkantperikum og stormaure. Kulturmarkssopp som brunsvart jordtunge, skjelljordtunge, vridd køllesopp (VU), rødgul småkøllesopp, engvokssopp, seig vokssopp, kritt vokssopp, kjeglevokssopp, elfenbenshette, mønjevokssopp, liten vokssopp og skjør vokssopp finnes spredt. Engene har også en nokså artsrik fauna av insekter, deriblant årlig sverming av den rødlistede grønne metallsvermer (NT) og funn av blomsterfluen *Chalcosyrphus nemorum* (EN). Sistnevnte ble fanget på blomsterrik slåttemark, men larven er tilknyttet død ved av osp og selje som finnes i umiddelbar nærhet i tilgrensende hagemark. En rekke insekter er tilknyttet slike mosaikklandskap med lysåpen skog og død ved i kombinasjon med blomsterenger, så potensialet for flere sjeldne og krevende arter er godt. I beiteskogen er det gjort funn av de rødlistede soppene ospehvitkjuke (NT) (på død osp) og skaftjordstjerne (NT) (på gammel maurtue), samt den rødlistede laven gryntjafs (NT) (på eldre bjørkestammer).

Seks kvadratmeterstore analyseruter ble lagt ut i 2006 for overvåking av floraen i forbindelse med restaureringstiltakene. En reinventering av disse i 2010 viste at samtlige av rutene hadde økt antall arter i denne perioden og at typiske gjengroingsarter hadde mindre dominans. Kulturmarksarter som eksempelvis flekkgriseøre, flekkmure, småengkall, bakkesøte, hvitkurle og marinøkkel har alle økt i antall og utbredelse i restaureringsperioden.

Håndmarinøkkel (NT) og hvitkurle (NT) fra hhv sone 5 og sone 3. Foto: Sigve Reiso.

Signalarten skjelljordtunge på geitebeitet i sone 2 og grønn metallsvermer (NT) fra sone 4. Foto: Sigve Reiso

3 Skjøtselsplan

3.1 Hovedmål for eiendommen

Gjenskape og opprettholde det tradisjonelle kulturlandskapet på Øvre Gunleiksrud i god hevd. Spesielt innebærer dette å ivareta og utvikle eiendommens verdifulle kulturavhengige naturtyper med tilhørende rikt arts mangfold.

Avgrensede naturtyper med tilhørende sonenummer.

3.2 Plan og beskrivelser av de ulike naturtypene

3.2.1 Sone 1 – Gunleiksrud N, Østre Slåtteng, svært viktig (A).

3.2.1.1 Naturtypebeskrivelse

Navn: Gunleiksrud N, Østre Slåtteng

Areal: ca 2,3 daa

UTM: MM 805 667

Naturtype: Slåttemark

Utforming: Frisk/tørr, middels baserik eng

Mosaikk: Frisk/tørr, middels baserik eng 70 % og Våt/fuktig, middels næringsrik eng 30 %.

Feltsjekk: 01.07.2011 (siste)

Innledning: Området er sist kartlagt av Sigve Reiso 01.07.2011, tidligere av Kjell Magne Olsen i 2010 og Ann Norderhaug i 2008.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Avgrenset areal omfatter en sørvestvendt bratt slåtteng, med ett flatt toppområde øst på eiendommen Øvre Gunleiksrud øverst i Tessungdalen, i Tinn kommune. Bergrunnen er amfibolitt dekket med tykke morenemasser. Fuktigheten varierer noe, med friskere sig der grunnvann presses frem sentralt og nederst.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Middels baserik eng (G8) dominerer med overganger mot frisk næringsrik eng (G13) nederst. På topplatået dominerer fattig finnskjeggeng (G5). Tørre deler av engene er artsrike og det er målt 26 karplanter pr kvadratmeter. Typiske karplanter er kattefot, engkvein, rødkløver, hvitkløver, gulaks, jonsokkoll, småengkall, tiriltunge, stemorsblom, engfiol, hvitbladtistel, stormaure, gullris, rødknapp, grasstjerneblom, skjermesveve, firkantperikum, skogstorkenebb, bakkesøte, marinøkkel, prestekrage, timotei, engfrytle, kjerteløyentrøst, blåklokke, engsoleie, hårsveve, flekkmure, fjellmarikåpe, vendelrot og flekkgriseøre. Storengkall, håndmarinøkkel, dunkjempe, bakkestjerne og fjellmarinøkkel finnes også i begrenset omfang. På dypere jord nederst er floraen mer triviell og storvokst med dominans av skogstorkenebb, sølvbunke, timotei, engsoleie, fuglevikke, engrapp, setergråurt og geiterams. I kanten av enga står en nystyvet selje.

Artsmangfold: Enga har en rik karplanteflora med mange karakterarter for rike slåttenger i regionen med bl.a. flekkgriseøre, bakkesøte (NT) og marinøkkelarter, deriblant den rødlistede håndmarinøkkel (NT). Den rødlistede grønne metallsvermer (NT) flyr årlig på enga. Mer spesielt er funn av blomsterfluen *Chalcosyrphus nemorum* (EN) i 2010. Arten ble fanget på enga, men larven er tilknyttet død ved av osp og selje som finnes i umiddelbar nærhet i tilgrensende hagemark. En rekke insekter er tilknyttet slike mosaikklandskap med lysåpen skog og død ved i kombinasjon med blomsterenger, så potensialet for flere sjeldne og krevende arter er godt. Beitemarksoppene vridd køllesopp (VU), skjør voksopp, seig vokssopp, liten vokssopp, kritt vokssopp, kjeglevokssopp, engvokssopp, brunsvart jordtunge og rød gul småkøllesopp er også funnet her.

Bruk, tilstand og påvirkning: Enga var i sterk gjengroing med skog og store gjengroingsarter i 2006, kun små flekker sentralt hadde naturengpreg. Etter den tid har skog blitt ryddet og enga årlig slått og beitet. Enga har fremdeles noe preg av dominante gjengroingsarter, særlig på friske areal nederst, samt skudd av osp og bjørk etter hogst øverst. Men disse er i tilbakegang.

Kulturminner: Det går et steingjerde langs engas østside.

Verdivurdering: Artsrik slåttemark i tradisjonell hevd. Forekomst av både truede vegetasjonstyper og enkeltarter. Arealet er isolert sett lite men enga er en del av et større sammenhengende areal med artsrike slåtte- og beitemarker rundt Gunleiksrudgårdene og av den grunn vurdert til svært viktig A.

Skjøtsel og hensyn: Se kap 3.2.1.6

3.2.1.2 Målsetning

Gjenskape en åpen slåtteng med et rikt arts mangfold, og som skjøttes på tradisjonell måte. Det kan stå igjen enkelte gamle/styvede trær.

3.2.1.3 Tilstandsmålarter

Kulturmarksartene marinøkkel og bakkeseite skal ha stabile eller økende bestander fra dagens nivå.

3.2.1.4 Mål for bekjempelse av problemarter

Tidligere dominante gjengroingsarter som geiterams, kveke, firkantperikum og skogstorkenebb skal ikke dominere og heller reduseres fra dagens nivå. Trær eller busker skal ikke få nyetablere seg.

3.2.1.5 Trusler

Truslene er i første rekke knytte til gjengroing ved oppslag av stubbeskudd etter hogst av trær i øvre deler, samt fortsatt stort innslag av gjengroingsarter i nedre mer produktive deler av enga.

3.2.1.6 Tiltak

Årlig slått av de mest produktive engarealene med klippende/skjærende redskap (ljå eller tohjuls-slåmaskin) på sensommeren (etter 20. juli), samt videre fjerning av trær, busk og kratt (ryddesag/motorsag). På de skrinne delene kan slått hvert annet år være tilstrekkelig. Beitedyr (geit/sau) kan settes på de øvre delene av enga med mye stubbeskudd i en restaureringsperiode. Slått gress må fjernes fra enga for å hindre uønsket gjødseffekt, etter at det har fått tørke på bakken eller i hesjer. Enga bør helst følges opp av lett beite av husdyr på sensommer/høst. Dyrene bør ikke få kraftfortilskudd, da dette fører til uønsket gjødseffekt. Lauvet selje bør høstes minst hvert 5. år.

Engen i sone 1 slås her med tohjulsstraktor. Foto: Sigve Reiso

3.2.2 Sone 2 – Gunleiksrud N, naturbeite-hagemark, svært viktig (A)

3.2.2.1 Naturtypebeskrivelse

Navn: Gunleiksrud N, naturbeite-hagemark

Areal: ca 10 daa

UTM: MM 805 668

Naturtype: Naturbeitemark 50 % Hagemark 50 %

Utforming: Frisk/tørr, middels baserik eng,

Mosaikk: Naturbeitemark 50 % Hagemark 50 % (bjørkehage)

Feltsjekk: 01.07.2011 (siste)

Innledning: Området er sist kartlagt av Sigve Reiso 01.07.2011, tidligere av Kjell Magne Olsen i 2010.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Avgrenset areal omfatter sørvendt halvåpen tresatt beitemark med innslag av åpne treløse engareal i kant av åpen slåttemark på eienommen Øvre Gunleiksrud øverst i Tessungdalen, i Tinn kommune. Bergrunnen er amfibolitt dekket med tykke morenemasser. Fuktigheten varierer en del, fra tørre sørvendte bakker til friskere sig der grunnvann presses frem og langs bekke drag.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Middels baserik eng (G8) i mosaikk med frisk fattigeng (G4) dominerer åpent areal med overganger mot frisk næringsrik eng (G13) nederst. Inn fra kantsonene mot åpen innmark blir det gradvis mer skogkledd mark, hovedsaklig med bjørk og delvis osp, men også noe selje, vierarter, furu og gran. Einer er vanlig i busksjikt. Typiske karplanter i halvskygge er skogstorkenebb, liljekonvall, småmarimjelle, stormarimjelle, smyle, søterot, tepperot, gulaks, engfrytle og blåbær, langs kildefremspring også sumphaukeskjegg, sumpmaure, skogmarihånd og sølvbunke. På mer åpne engareal inngår også arter som flekkgriseøre, marinøkkel, håndmarinøkkel, bakkesøte, småsmelle, finnskjegg og kattefot med mer. Korallrot finnes spredt i skogen. I kanten av rydningsrøyser står flere nystyvende seljer. Tre eldre furutrær står også spredt.

Artsmangfold: Beitet har partier med artsrik engflora med arter som flekkgriseøre, bakkesøte (NT), håndmarinøkkel (NT) og vanlig marinøkkel. På nærliggende slåtteng er den sjeldne blomsterfluen *Chalcosyrphus nemorum* (EN) fanget i 2010. Larven er tilknyttet død ved av osp og selje noe som gjør det naturlig at død ved i denne hagemarken danner grunnlag for dens forekomst. En rekke insekter er tilknyttet slike mosaikklandskap med lysåpen skog og død ved i kombinasjon med blomsterenger, så potensialet for flere sjeldne og krevende arter er godt. Av sopp er rødgul småkøllesopp, engvokssopp, kritt vokssopp, seig vokssopp og skjelljordtunge påvist, på død osp ospehvitkjuke (NT) og på eldre bjørk gryntjafs (NT).

Bruk, tilstand og påvirkning: Gamle bilder fra 1950-60 tallet viser at store deler av området var åpne, dels tresatte beiter. Arealet var i sterk gjengroing med skog i 2006, kun små flekker i kanten mot de åpne engarealene hadde naturengpreg. Etter den tid har skog årlig blitt tynnet og ryddet, og arealet er blitt beitet av geit, sau og hest. Lyskrevende engflora har økt i omfang innover i skogen, på bekostning av bregner, høgstauder, lyng og andre typiske skogsarter. Arealet er fremdeles i en restaureringsfase og skog vil videre bli tynnet.

Kulturminner: Det finnes flere rydningsrøyser, kullgroper og hustuffer i området.

Verdivurdering: Beitemark med artsrike partier av høy verdi, som huser rødlistede karplanter og rødlistede vegetasjonstyper. Samtidig har deler av arealet fremdeles nok så tett skog og er i restaureringsfase etter gjengroing. Noe under tvil vurdert som svært viktig (A) med vekt på de artsrike partiene. Det pågående restaureringsarbeidet er også tillagt vekt og vil på sikt øke arealet med åpen-halvåpen kulturmark slik at krevende kulturmarksarter vil kunne fortsette å øke i omfang. Det bør også understrekes at arealet er en integrert del av et større artsrikt kulturlandskap med overlappende artsmangfold og vegetasjon.

Skjøtsel og hensyn: Se kap 3.2.2.6

3.2.2.2 Målsetning

Gjenskepe en åpen beitemark og delvis tresatt hagemark som årlig beites.

3.2.2.3 Tilstandsmålarter

Lyskrevende kulturmarksarter som marinøkkel og bakkesøte skal ha stabile eller økende bestander fra dagens nivå.

3.2.2.4 Mål for bekjempelse av problemarter

Stubbeskudd av løv og einerkratt skal reduseres fra dagens nivå, og gran skal ikke forekomme. Lys- og halvskyggearter skal øke på bekostning av skyggetålende skogsarter som blåbær og bregner.

3.2.2.5 Trusler

Truslene er i første rekke knytte til gjengroing ved oppslag av stubbeskudd etter hogst av trær samt oppslag av gran.

3.2.2.6 Tiltak

Årlig beite i kombinasjon med manuell rydding. Stubbeskudd av løv og einerkratt skal ryddes vekk og alle gran skal også fjernes. Lauvet selje bør høstes minst hvert 5. år. Åpne artsrike engareal kan år om annet slås hvis nedbeitinga ikke er tilfredsstillende. All grov død ved spares og kan akkumuleres ved kapping av høystubber med mer.

Nyryddet artsrik tørrbakke innenfor beitet med bl.a. marinøkkel og bakkesøte. Foto: Sigve Reiso

3.2.3 Sone 3 – Gunleiksrud N, Nordre Slåtteng, viktig (B).

3.2.3.1 Naturtypebeskrivelse

Navn: Gunleiksrud N, Nordre Slåtteng

Areal: ca 5,6 daa

UTM: MM 804 668

Naturtype: Slåttemark

Utforming: Frisk/tørr, middels baserik eng

Mosaikk: Frisk/tørr, middels baserik eng 40 %, frisk fattigeng 40 % og Våt/fuktig, middels næringsrik eng 20 %.

Feltsjekk: 01.07.2011 (siste)

Innledning: Området er sist kartlagt av Sigve Reiso 01.07.2011, tidligere av Kjell Magne Olsen i 2010 og Ann Norderhaug i 2008.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Avgrenset areal omfatter de bratteste øvre delene av innmarka over husene på Øvre Gunleiksrud øverst i Tessungdalen, i Tinn kommune. Bergrunnen er amfibolitt dekket med tykke morenemasser. Tørre bakker dominerer, med noe innslag av fuktig langs søkk og kildefremspring.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: En mosaikk av middels baserik eng (G8) og frisk fattigeng (G4) dominerer med overganger mot frisk næringsrik eng (G13) nederst. Tørre deler av engene er nokså artsrike og det er målt over tjue karplanter pr kvadratmeter. Engaralene er deler av den mest intensivt drevne delen av gården og her trolig vært noe gjødselspåvirket. Artsrike kanter mot mer artsfattige sentrale og lett tilgjengelige deler underbygger dette. Sentralt dominerer engkvein, gulaks, blåklokke, sølvbunke, timotei, skogstorkenebb, gullris, engsmelle, grasstjerneblom, følblom, fuglevikke, rødknapp, vendelrot, småengkall, stormaure, firkantperikum, engsyre, fjelltimotei, engsoleie, stemorsblom. Langs kantene og flekkvis i enga finnes mer artsrike partier med også flekkgriseøre, hvitbladtistel, skogmarihånd, skjermesveve, hårsveve, harerug, brudespore, tveskjeggveronika, legeveronika, storarve og lengst i vest et felt med hvitkurle. Disse artsrike partiene er i spredning etter gjenopptatt skjøtsel. Innslag av timotei og noe løvetann (mest nederst) indikerer rester av kultureng.

Artsmangfold: Enga har flekkvis rik karplanteflora med flere karakterarter for rike slåttenger i regionen med bl.a. flekkgriseøre, hvitkurle (NT), skogmarihånd og brudespore. Den rødlistede grønne metallsvermer (NT) flyr årlig på enga.

Bruk, tilstand og påvirkning: Tidligere slåttemark som på 1980-90 tallet ble noe gjødslet og slått maskinelt, senere opphørt. Enga var i sterk gjengroing med store gjengroingsarter i 2006, kun små flekker langs kantene hadde naturengpreg. Etter den tid har området vært nedbeitet av hest på høsten og fra 2010 slått på tradisjonelt vis. Skog langs kantene er ryddet. Enga har fremdeles noe preg av dominante gjengroingsarter, men artrike kulturplantefunn er i spredning fra kantene.

Kulturminner: Det går et steingjerde langs engas vestsida, steinrøyser finnes langs kansonene.

Verdivurdering: Artsrik slåttemark med nylig gjenopptatt tradisjonell hevd. Flekkvise forekomster av både truede vegetasjonstyper og enkeltarter. Pr. i dag vurderes området som viktig (B), men fortsatt hevd vil trolig heve verdien på sikt, med tanke på at artsrike plantefunn er på spredning inn i enga. Positivt på sikt er også at enga er en del av et større sammenhengende areal med artsrike slåtte- og beitemarker rundt Gunleiksrudgårdene som totalt sett vurderes som svært viktig.

Skjøtsel og hensyn: Se kap 3.2.1.6

3.2.3.2 Målsetning

Gjenskape en åpen slåtteng med et rikt arts mangfold, og som skjøttes på tradisjonell måte.

3.2.3.3 Tilstandsmålarter

Kulturmarksartene brudespore, flekkgriseøre og hvitkurle skal ha stabile eller økende bestander fra dagens nivå.

3.2.3.4 Mål for bekjempelse av problemarter

Tidligere dominante gjengroingsarterarter som firkantperikum, stormaure og skogstorkenebb skal ikke dominere eller øke fra dagens nivå. Trær eller busker skal ikke få nyetablere seg.

3.2.3.5 Trusler

Truslene er i første rekke knytte til gjengroing, særlig i de nedre mer produktive deler av enga.

3.2.3.6 Tiltak

Årlig slått av engareal med klippende/skjærende redskap (ljå eller tohjuls-slåmaskin) på sensommeren (etter 20. juli), samt videre fjerning av trær, busk og kratt (ryddesag/motorsag). Slått gress må fjernes fra enga for å hindre uønsket gjødseleffekt. Enga bør helst følges opp av lett beite av husdyr på sensommer/høst. Dyrene bør ikke få kraftfortilskudd, da dette fører til uønsket gjødselseffekt.

Omtalt eng avbildet i juli. Foto: Sigve Reiso

3.2.4 Sone 4 – Gunleiksrud N, beitemark S, viktig (B)

3.2.4.1 Naturtypebeskrivelse

Navn: Gunleiksrud N, beitemark S

Areal: ca 0,6 daa

UTM: MM 804 667

Naturtype: Naturbeitemark

Utforming: Frisk/tørr, middels baserik eng,

Mosaikk:

Feltsjekk: 01.07.2011 (siste)

Innledning: Området er sist kartlagt av Sigve Reiso 01.07.2011, tidligere av Kjell Magne Olsen i 2010.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Avgrenset areal omfatter en sørvendt tørr bakke sør for låven på Øvre Gunleiksrud øverst i Tessungdalen, i Tinn kommune. Bergrunnen er amfibolitt dekket med tykke morenemasser.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Middels baserik eng (G8) dominerer. Karakteristiske karplanter er engkvein, marinøkkel, flekkmure, blåklokke, gulaks, fjelltimotei, engsoleie, engsyre, harerug, fjellmarikåpe, småsmelle, rødsveve, gullris, skogstorkenebb, hårsveve og engsmelle. Det finnes også enkelte håndmarinøkler.

Artsmangfold: Artsrik tørbakkeflora med bl.a. rik forekomst av marinøkkel (<50 ind) og innslag av rødsveve og håndmarinøkkel (NT). Den rødlistede grønn metallsvermer (NT) flyr årlig på enga. Engvokssopp og rødgul småkøllesopp finnes på enga, det er også potensial for flere beitemarksopp.

Bruk, tilstand og påvirkning: Har trolig lang kontinuitet som beitemark. Beites i dag ekstensivt av hest i august.

Kulturminner: Ingen spesielle.

Verdivurdering: Artsrik beitemark, lite areal men huser rødlistede arter og rødlistet vegetasjonstype. Isolert sett vurdert som viktig (B). Det bør riktignok understrekes at arealet er en integrert del av et større artsrikt kulturlandskap med overlappende artsmangfold og vegetasjon som totalt sett vurderes som svært viktig.

Skjøtsel og hensyn: Se kap 3.2.2.6

3.2.4.2 Målsetning

Opprettholde åpen naturbeitemark med tilhørende rikt artsmangfold.

3.2.4.3 Tilstandsmålarter

Lyskrevende kulturmarksarter som marinøkkel og rødsveve skal ha stabile eller økende bestander fra dagens nivå.

3.2.4.4 Mål for bekjempelse av problemarter

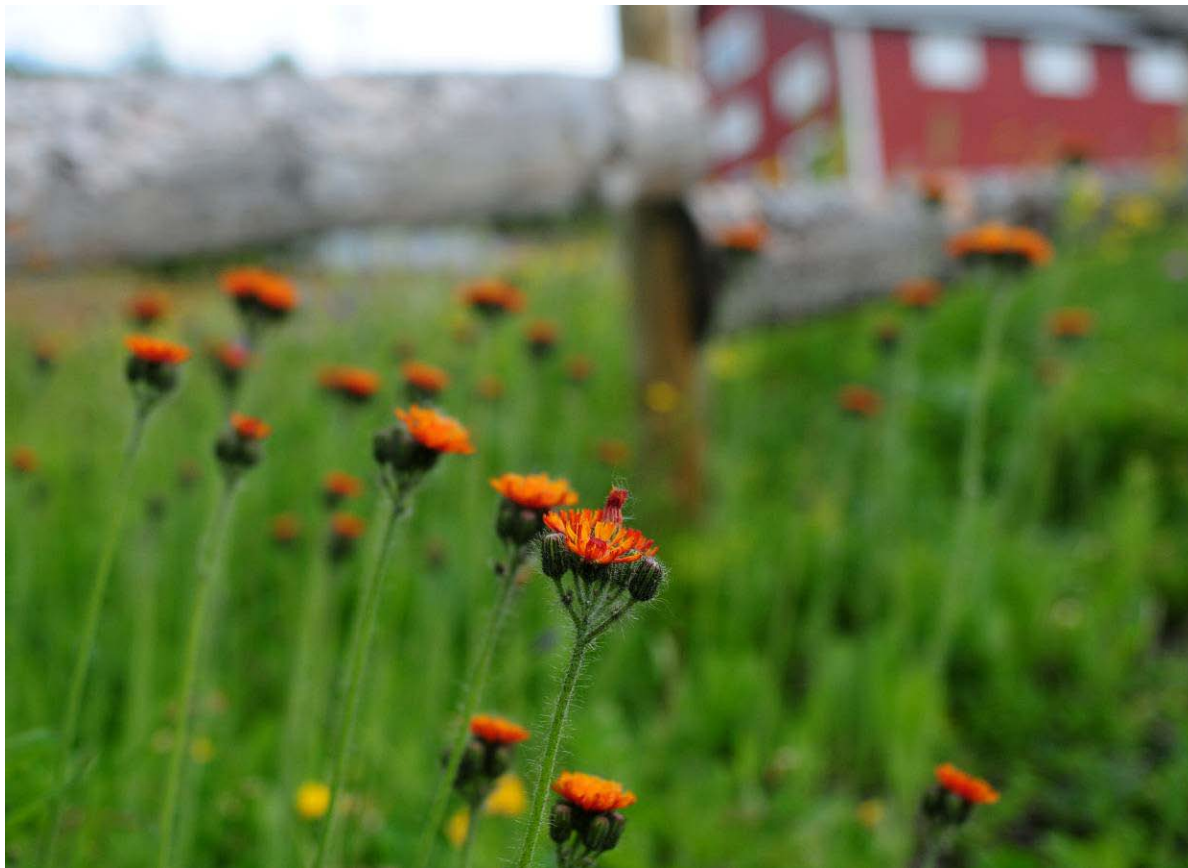
Stubbeskudd av løv skal bekjempes.

3.2.4.5 Trusler

Truslene er i første rekke knytte til gjengroing ved oppslag av stubbeskudd fra kantene. Tråkkaskader kan også være et problem ved hestebeite og bør overvåkes.

3.2.4.6 Tiltak

Årlig beite i kombinasjon med manuell rydding av løvoppslag. Åpne artsrike engareal kan år om annet slås hvis nedbeitinga ikke er tilfredsstillende.

Rødsveve med låve i bakgrunnen fra sone 4. Foto: Sigve Reiso

3.2.5 Sone 5 – Gunleiksrud N, beitemark V, viktig (B)

3.2.5.1 Naturtypebeskrivelse

Navn: Gunleiksrud N, beitemark V

Areal: ca 0,9 daa

UTM: MM 803 667

Naturtype: Naturbeitemark

Utforming: Frisk fattigeng

Mosaikk:

Feltsjekk: 01.07.2011 (siste)

Innledning: Området er sist kartlagt av Sigve Reiso 01.07.2011, tidligere av Kjell Magne Olsen i 2010.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Avgrenset areal omfatter en sør- til vestvendt tørrbakke vest for husene på Øvre Gunleiksrud, langs grensen til Nordre Gunleiksrud, øverst i Tessungdalen, i Tinn kommune. Bergrunnen er amfibolitt dekket med tykke morenemasser.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Frisk fattigeng (G4) dominerer. Karakteristiske karplanter er engkvein, smyle, sølvbunke, timotei, skogstorkenebb, firkantperikum, småengkall, prestekrage, marinøkkel, engfrytle, sumpmaure, grasstjerneblom, blåklomme, fjelltimotei, engsoleie og engsmelle. Nederst står også en håndmarinøkkel.

Artsmangfold: Artsrik tørrbakkeflora med innslag av marinøkkel (ca 15 ind.) og en håndmarinøkkel (NT). Den rødlistede grønne metallsvermer (NT) flyr årlig på enga. Det er også potensial for krevende beitemarksopp.

Bruk, tilstand og påvirkning: Har trolig lang kontinuitet som slått/beitemark. Beites i dag ekstensivt av hest. Firkantperikum er flekkvis dominerende, beites lite og bør mulig slås noen år for å hindre ytterligere spredning.

Kulturminner: Inkluderer flere små rydningsrøyser og et steingjerde sentralt i området.

Verdivurdering: Artsrik beitemark, lite areal men har innslag av rødlistede arter og rødlistet vegetasjonstype. Isolert sett vurdert som viktig (B). Det bør riktignok understrekes at arealet er en integrert del av et større artsrikt kulturlandskap med overlappende arts mangfold og vegetasjon som totalt sett vurderes som svært viktig.

Skjøtsel og hensyn: Se kap 3.2.2.6

3.2.5.2 Målsetning

Opprettholde åpen naturbeitemark med tilhørende rikt arts mangfold.

3.2.5.3 Tilstandsmålarter

En lyskrevende kulturmarksart som marinøkkel skal ha stabil eller økende bestander fra dagens nivå. Firkantperikum skal ikke dominere større areal.

3.2.5.4 Mål for bekjempelse av problemarter

Stubbeskudd av løv skal bekjempes, bjørk kan med fordel ryddes i kantene. Mulig området bør slås for å bekjempe spredning av firkantperikum.

3.2.5.5 Trusler

Truslene er i første rekke knytte til gjengroing ved oppslag av stubbeskudd fra kantene eller dominans av gjengroingsarter som firkantperikum. Tråkkaskader kan også være et problem ved hestebeite og bør overvåkes.

3.2.5.6 Tiltak

Årlig beite i kombinasjon med manuell rydding av løvoppslag og evt firkantperikum.

Beitemarka i sone 5 i juli før beiteslepp. Foto: Sigve Reiso

3.2.6 Sone 6 – Gunleiksrud NV, beiteskog, viktig (B)

3.2.6.1 Naturtypebeskrivelse

Navn: Gunleiksrud NV, beiteskog

Areal: ca 24 daa

UTM: MM 803 669

Naturtype: beiteskog 100 %

Utforming:

Mosaikk:

Feltsjekk: 01.07.2011 (siste)

Innledning: Området er sist kartlagt av Sigve Reiso 01.07.2011, tidligere av Kjell Magne Olsen i 2010.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Avgrenset areal omfatter sørvendt beiteskog som grenser til åpen innmark på eiendommen Øvre Gunleiksrud øverst i Tessungdalen, i Tinn kommune. Bergrunnen er amfibolitt dekket med tykke morenemasser. Fuktigheten varierer en del, fra tørre veldrenerte rygger og bakker, til friskere sig der grunnvann presses frem og langs flere små bekkedrag.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Som følge av kulturpåvirkningen har skogen i dag et klart preg av urter og gras. Karplanter som sølvbunke, smyle, småmarimjelle, stormarimjelle, liljekonvall, tepperot, skogsvever, flekkmarihånd, skogmarihånd, skogstorkenebb, sumphaukeskjegg, sumpmaure, skogsnelle, korallrot, søterot, svarttopp, hårfrytle, gullris, engfrytle, skogstjerne og maiblom er typiske. I enkelte partier også mer blåbær-, tyttebær og bregner (mest hengeving). Tresjiktet domineres av bjørk, med en del innslag av selje, osp, rogn og gran. Enkelte eldre furu finnes også. Busksjiktet har en del einer og noe vierkratt langs fuktsig. Beiteskogen er trolig formet av en mosaikk av tidligere blåbær-, småbregne- og lågurtmark, med innslag av høgstaude/sumpskog langs fuktsig.

Artsmangfold: Beitet har en urterik flora med stor tetthet av eksempelvis orkideene skog- og flekkmarihånd. Hvitkurle (NT) er også observert enkeltvis i skogen. Videre beite vil trolig bedre forholdene for denne. I tillegg er de rødlistede soppene ospehvitkjuke (NT) (på død osp) og skaftjordstjerne (NT) (på gammel maurtue), samt den rødlistede laven gryntjafs (NT) funnet på eldre bjørkestammer.

Bruk, tilstand og påvirkning: Gamle bilder fra 1950-60 tallet viser at store deler av området var preget av ungskog, før dette trolig mer åpen utslått og beitemark. Gamle rydningsrøyser, steingjerder og tufter etter utløer tyder på tidligere mer åpen kulturmark. Beite har gradvis blitt gjenopptatt på hele arealet siden 2006, dels av geit hele beitesesongen i øst og høstbeitet av hest i hoveddelen i vest. Det har også blitt ryddet noe skog langs kantareal og gjerdegater.

Kulturminner: Det finnes flere rydningsrøyser, steingjerde i sørvest, kullgroper og hus-tufter i området.

Verdivurdering: Urterik beiteskog med innslag av enkelte rødlistede arter. Vurderes som viktig (B). Det er da vektlagt at mangfoldet trolig vil øke på sikt ved videre beitepåvirkning. Det bør riktignok understrekes at arealet er en integrert del av et større artsrikt kulturlandskap med overlappende arts- og vegetasjonsmangfold som totalt sett vurderes som svært viktig.

Skjøtsel og hensyn: Se kap 3.2.2.6

3.2.6.2 Målsetning

Opprettholde en urterik beiteskog gjennom beite.

3.2.6.3 Tilstandsmålarter

Urterik flora skal dominere på bekostning av lyng, bregner og andre typiske skogsarter. Bjørk og andre løvtrær skal dominere tresjiktet på bekostning av gran.

3.2.6.4 Mål for bekjempelse av problemarter

Gran bør tas ut der den danner tette holt eller på annen måte blir dominerende.

3.2.6.5 Trusler

Truslene er i første rekke knyttet til opphørt beite og treslagsskifte mot barskog. Tråkkskader kan også være et problem ved hestebeite og bør overvåkes.

3.2.6.6 Tiltak

Årlig beite er det mest sentrale. Manuell rydding av gran og rydding langs kulturminner som eks steingjerder kan være aktuelt ved behov.

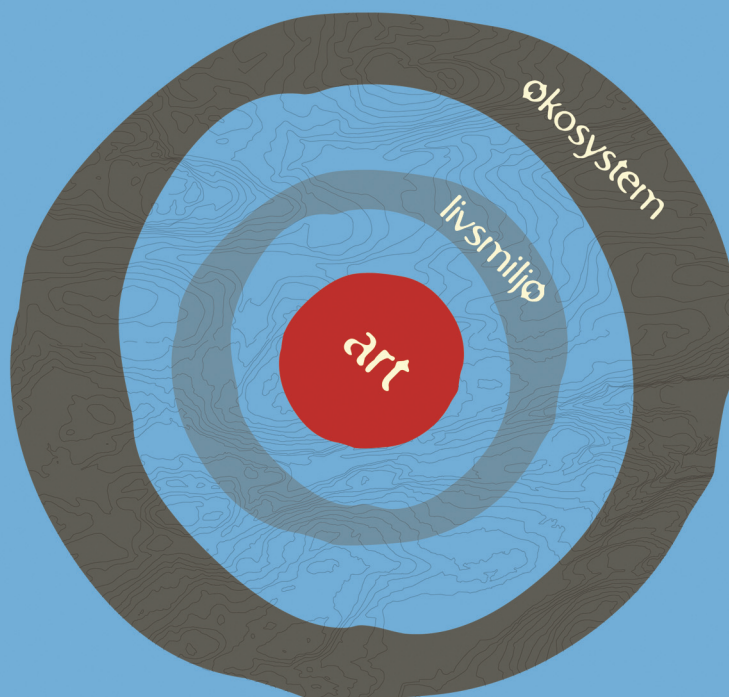
Miljø fra skogsbeitet, bjørk i tresjiktet samt gras og urterik vegetasjon. Foto: Sigve Reiso

4 Oppfølging

Vegetasjonen og arts mangfoldet vil fortløpende bli overvåket, både gjennom ustrukturerede observasjoner gjennom året og gjennom mer systematiske undersøkelser. Bl.a. vil vegetasjonsanalyserutene etablert ved restaureringsstart i 2006 reinventeres minst hvert femte år. Malaisetelt for fangst av insekter vil også settes opp i sommersesongen etter samme intervall.

Ljåslått i sone 1 sommeren 2011.

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir en digital rapportserie som heter BioFokus-rapport, <http://biolitt.biofokus.no/rapporter/Litteratur.htm>